

Trianon-értés, Trianon-látás határtalanul

Történelemtanítás (LV.)

Új folyam XI. 3–4. szám, 2020. november

Szöveg: Karkó Ádám

A *Történelemtanítás* online szakdidaktikai folyóirat novemberi száma a történelem és történelemtanítás iránt érdeklődő olvasók számára de facto kincseket tartalmaz. A tanulmányok szerzői nagy múlttal rendelkező történészek, akik Trianon 100. évfordulójának alkalmából publikálták írásaikat a Trianon-értelmezésről, továbbá a lapszám szerzői a történelemtanítás gyakorlati résztvevői középiskolában és egyetemen.

A tematikus szám *Tanulmányok* rovatában helyet kapott *Salamon Konrád* történész, az MTA doktorának írása. A szerző korábban már publikált műveket Trianon-témában, például *Nemzeti önpusztítás 1918–1920* címmel. Az aktuális lapszámban *Trianon okairól* című írása jelent meg, amely az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlási fázisait és az azt követő béketárgyalásokat vizsgálja. „Mivel a magyarországi kommunista hatalmat nem voltak hajlandóak meghívni a békekonferenciára, ezért a békecsinálók a tényekre alapozott magyar álláspontot meg sem ismerhették.” – írja Salamon.

Pritz Pál történész, az MTA doktora *Trianon – a közel messziről* címmel publikált az adott lapszámban. „A történész számára – ha az a vágya, hogy hitelesen szóljon – minden témája olyan időtávba kerül, amit annak összefüggésrendszere követel meg.” – olvashatjuk írásában. Trianon emlékezete hangsúlyos, és ugyanakkor a szerző meglátása még súlyosabb: Trianon fájdalma és lényege összemérhetetlen a több évszázados magyar történelem veszteségeivel.

Jeszzenszky Géza történész, egyetemi tanár írása előtérbe hozza a jelentős kérdést: hogyan is beszéljünk az iskolában Trianonról, illetve azon túl? *Mit tanítsunk Trianonról? – nemcsak az iskolában* címmel megjelent tanulmánya, bár a megrendítő múlt állapotát mutatja be, írása mégis rámutat arra a tényre, hogy a mai magyar határokon túlra került magyar kisebbségek helyzete az Európai Unió gazdasági moráljával javuló tendenciát mutat(hatna).

Illik Péter középiskolai történelemtanár tanulmánya, *A mohácsi csata és a trianoni békediktátum, avagy okmagyarázat a középiskolai oktatásban* valóban az okmagyarázó konstellációt kívánja alkalmazni az oktatásban az ország szétesésének interpretációs lehetőségeként. A tankönyvek leíró szerkezete nem alakítja ki a diákok gondolkodásában annak meglátását, hogy a lényeg nem a lexikális adatokon nyugszik, hanem sokkal inkább a kauzalitáson. „Az okság keresése a középiskolai történelemtanításban tehát alapvető követelmény, hiszen a kimeneti szabályozó (érettségi) is elvárja.”

Kőő Artúr történész, történelemtanár írása *A Magyar Királyság XX. század eleji oktatáspolitikájának szerepe a Trianonhoz vezető úton* címmel jelent meg. Kőő a hangsúlyt a diákok megértési stratégiáinak lehetőségeire helyezi, főképp a 11. osztályos történelemtankönyv kontextusában. Bár a szerző szerint sok mindent taglalnak a tankönyvi leckék, ám mégis kérdéssel zárja értelmezői tanulmányát, mintegy a kollégák önreflexív értékelését befolyásolva.

Fodor Richárd és *Kojanitz László* *Trianon jelentőségének megítélése a középiskolás diákok körében* című írása egy kérdőíves kutatás eredményeinek bemutatásán alapul. A kutatómunka jelentősége, hogy alapvetően arra mutat rá, hogy a diákok számára a trianoni békediktátum meghatározó.

Kojanitz László külön is megjelentetett egy értekezést: *Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása. Okok.* A szerző differenciát lát a kauzális gondolkodáson belül: hiányos és hibás, illetve kiművelt szegmensekre osztja fel.

A *Műhely* egyik eleme írása *Katona András* nevéhez kötődik, aki *Trianon „reneszánsza” a demokratikus Magyarország történelemkönyveiben (1990–2020)* című elemzésében arra vállalkozik, hogy az elmúlt 30 évben milyen lehetőségek álltak rendelkezésre a diákok számára az általános iskolai történelemtankönyvekben mind ismeretanyag, mind kompetenciafejlesztés szempontjából. Bár megnyugtatónak ítéli az elmúlt évtizedek fejlődését, utolsó mondata mégis magában rejt némi bizonytalanságot: „De mint köztudott: a velünk élő Trianon folytatódik a következő 100 évben is.”

A *Műhely* rovat másik jelentős írása *Jakab György* *A Nemzeti tankönyv margójára* című publikációja, amely betekintést enged a „Nemzeti tankönyv” milyenségébe. Ismerteti, hogy bár létezik már multiszempertivikus történelemtanítás, mégis nehézségekbe lehet ütközni, ám a tanulság az, hogy a magyar nemzet abszolút módon írta be magát az egyetemes történelembe más nemzetek számára is.

A lapszám *Szemle* rovatának szerzői érezhetően markáns hangon írták meg értelmezői publikációikat. *Hengán Kamilla* egyetemi hallgató *Egy mozgalmas évszázad sokszínűsége* című írása *Pritz Pál* 2020-ban megjelent munkáját mutatja be, amiből a XX. század mozgalmassága valóban látható.

Dallman Kristóf szerkesztő, PhD-hallgató *Száz éve történt* című írása *Romsics Ignác* Trianon-értés bemutatató könyvéről szól. Bár a történész könyve már többedik kiadását éli meg, *Dallman* összefoglalása remekül ábrázolja a kiadvány fejlődési stádiumait, és kiemeli az éppen aktuális – tehát 2020-as – megjelenés „fejlesztését”.

Fodor Richárd tanársegéd (PPKE-BTK), PhD-hallgató *Ablonczy Balázs* 2020-ban megjelent *Ismeretlen Trianon. Az összeomlás és a békeszerződés története, 1918–1921* című könyvének recenziója *Megismert Trianon* címmel. Nem hiába a frappáns címválasztás, hiszen a szerző ismerteti velünk mindazon pontjait a könyvnek, amelyek valóban szemléletmódváltást eredményez(het)nek.

Király Zoltán egyetemi hallgató recenziója valóban kedvet ad, hogy mi is végiglapozzuk *Fucskár Ágnes* és *Fucskár József Attila* 2019-ben megjelent *Trianonban elveszett kincseink* elnevezésű fotóalbumát. A szerző első mondatában felhívja a figyelmet, hogy másképp lesz most minden: „Ne ítéljük a borító alapján.”

Horizontra került *Vajda Barnabás* és *Nagy Tibor* *A Trianon-témakör a szlovákiai tankönyvekben 1989-től napjainkig* című közös munkája, amely kitér arra a problémakörre, hogy a szlovák tankönyvek nem szólnak arról, hogy a trianoni békeszerződés nemcsak egy magyar belpolitikai probléma, hanem alapvetően egy Közép-Kelet-Európát meghatározó jelenséggé nőtte ki magát, hiszen ekképp jött létre több nagyobb állam is

(Csehszlovákia, Románia és a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság).

Jakab György *Magyar és szlovák Trianon-kép. Részletek egy meg nem jelent történelemkönyvből* című írásában vállalkozott arra, hogy bemutassa, a szlovák és magyar narratívák természetesen mások; ennek ünnepe, annak tragédia, éppen ezért a közös tankönyv terve „szép kudarccá” vált, mert nem lehet ilyen tendenciák alapján kompromisszumot kötni.

Szenyéri Zoltán *Tananyagfejlesztés kutatótanári program keretében* című értekezése komoly vállalkozásról ad tanúbizonyságot, hiszen a kutatások „a hazai és külföldi nemzetiségek egykori és jelenlegi helyzetére, problémáira vonatkoznak”. Nagy segítség lehet a történelemtanár kollégáknak az a többleckés mini tanösvény-sorozat, amelyről *Szerényi* beszél.

A *Kalidoszkóp* rovat érdekes része *Hunyadi-Buzás Éva* és *Hománé Móra Éva* *Retro-túra a Rákosi- és a Kádár-korszakba* címmel megjelent projektmódszere. Legfőbb lényege ennek a munkának, hogy a diákok saját maguk próbálják meg személyes élmények mentén – családtagok – feldolgozni, hogy valójában a folyamat, az életszerűség a lényeg; s mindezt az életszerűséget vegyítsék a többi tantárggyal is, ezzel megteremtve a tantárgyak közötti kapcsolatokat (irodalom, etika, ének-zene, rajz).

Mint egykori békéscsabai gimnazista (*Andrássy Gyula* Gimnázium) sokat hallottam én is a helyi, békéscsabai történeteket, történelemórán sokat foglalkoztunk Békéscsaba helytörténeti szerepével. *Ugrai Gábor* írása *Helytörténet szerepe a történelemtanításban. „Mi így tanítjuk Békéscsabán”* címmel hiánypótló írás. A történelemtanár bemutatja, hogyan is működhet jól a lokalitás szerepe a diák (és családja!) életében.

Összegzésképpen elmondható, hogy a megjelent lapszámokban olvasható írások komoly és markáns hangon szólnak egy olyan témáról, amely még megannyi kiparcellázatlan territóriumot foglal magába, hiánypótlók a (szak)tanárok számára – legyenek már régóta dolgozó pedagógusok vagy éppen pályájukat megkezdő egyetemi hallgatók, vagy egyszerűen a történelem iránt érdeklődők.